

КОРПОРАТИВЕН МЕЃУНАРОДЕН СЛАВЈАНСКИ УНИВЕРЗИТЕТ
"Г.Р.Державин" - Свети Николе - Р.Македонија

ЗБОРНИК

на научни трудови

**ЧЕТВРТА МЕЃУНАРОДНА НАУЧНА
КОНФЕРЕНЦИЈА**

«МЕЃУНАРОДЕН ДИЈАЛОГ: ИСТОК - ЗАПАД»
(КУЛТУРА, СЛАВЈАНСТВО И ЕКОНОМИЈА)

СВЕТИ НИКОЛЕ, Р.МАКЕДОНИЈА - ТАМБОВ, РУСКА ФЕДЕРАЦИЈА
- 2013 -

Организационен одбор:

претседател: Јордан Ѓорчев - Р. Македонија
заменик претседател: Владислав М. Јурјев - Русија
член: Бранимир Чович - Босна и Херцеговина
член: Здравко Гаргаров - Бугарија
член: Душан Николовски - Р. Македонија
член: Нина Коваљ - Русија
член: Лариса Чович - Србија
член: Борче Серафимовски - Р. Македонија

Уредувачки одбор:

доц. д-р. Јордан Михајловски - Р. Македонија
проф.д-р Наталија Сафонова - Русија
проф.д-р Стојан Пржовски - Р. Македонија

Технички секретар на конференцијата: Сања Стојанова

Компјутерска обработка и дизајн: Бојан Спасев

Адреса на комисијата: ул.Маршал Тито 77, Свети Николе, Р.Македонија

Контакт телефон: 00389 (0)32 440 330

Организациониот одбор им се заблагодарува на сите учесници за соработката!

CIP - Каталогизација во публикација

Национална и универзитетска библиотека "Св. Климент Охридски", Скопје

082

МЕЃУНАРОДНА научна конференција (4 ; 2013 ; Свети Николе)

Меѓународен дијалог : исток-запад : (култура, славјанство и економија) : зборник на научни трудови / Четврта меѓународна научна конференција ; [уредувачки одбор Јордан Михајловски, Наталија Сафонова, Стојан Пржовски]. - Свети Николе : Меѓународен центар за славјанска просвета, 2013. - 724 стр. : илустр. ; 25 см

Текст на повеќе јазици. - Библиографија кон одделни трудови

ISBN 978-608-4689-04-1

а) Меѓународна научна конференција (4 ; 2013 ; Свети Николе)

COBISS.MK-ID 93694474

Напомена:

Организациониот одбор на Четвртата меѓународна научна конференција «МЕЃУНАРОДЕН ДИЈАЛОГ: ИСТОК-ЗАПАД» не одговара за можните повреди на авторските права на научните трудови објавени во зборникот. Целосната одговорност за оригиналноста, автентичноста и лекторирањето на научните трудови објавени во зборникот е на самите автори на трудовите.

ИТАЛИЈАНСКАТА КНИЖЕВНОСТ НА МИГРАЦИЈА КАКО МОДЕЛ ЗА МЕЃУКУЛТУРНО УЧЕЊЕ

Италија можеби никогаш како во последните неколку децении не претставувала толку фрекфентен крстопат на народи и култури. Иако од една страна, емигрантските процеси на Италијаните кои заминуваат кон поразвиените западни земји е сè поинтензивен, од друга страна жителите на помалку развиените земји, пред сè од Африка, Азија и Источна Европа често ја бираат токму некогашната колевка на Ренесансата за своја дестинација на патот кон подобар живот.

Токму заради тоа, мигрантските процеси на Италија се многу плодна тема за социолошки и културолошки истражувања. Секојдневната интеракција на мигрантите со италијанците остава длабоки траги во сите општествени сфери: се донесуваат нови закони како превенција од можна злоупотреба на мигрантскиот статус, се прилагодуваат училишните програми на паралелките составени од повеќе националности, се внесуваат нови егзотични производи на италијанскиот пазар, итн. Она што привлекува особено внимание од културна гледна точка се моментите на спој на двете култури - онаа на новоодјдениот жител и италијанската.

Таков спој е евидентен во уметноста, во збогатениот јазик, но и во современата италијанска книжевност. Така, денес може слободно може да ја користиме синтагмата: италијанска книжевност на миграција, која станува сè повеќе употребена, но не и целосно прифатена од книжевната критика во Италија. Критичарот Армандо Њиши, професор по компаративна книжевност на Универзитетот „Сапиенца“ во Рим е прв во редот на оние што се залагаат за промоција и вреднување на оваа книжевна појава во Италија и во неговото дело „Creolizzare l’Europa“ го истражува феноменот и можностите за негова дефиниција.

Повикувајќи се на неговите истражувања терминот „книжевност на миграција“ се користи за означување на „книжевноста чии автори пишуваат на различен национален јазик од сопствениот, практикувајќи дури и превод на сопствените дела во двете насоки“. За разлика од англофонската и франкофонската литература, каде што појавите „migrant writing“, „black writing“ и „littérature beur“ се врзани за јазикот на колонизаторите на земјите од кои потекнуваат овие писатели и со движења за остварување на права, во Италија среќаваме поинаков случај. Тоа се однесува и на периодот на појавата, рецепцијата помеѓу италијанската читателска публика како и темите што се врзани за спецификите на италијанското општество.

Што се однесува до периодизацијата, на почетокот на дваесетитот век Италија важеше за земја на емиграција и една од најчестите дестинации беа Америка, Германија и Швајцарија. За тоа сведочи популарната култура од тој период: музика, романи и поезија на познати автори од тој период како Едмондо Де Амичис, Леонардо Шаша, Карло Леви итн., но, и текстови напишани од самите емигранти во Америка: Џон Фанте, Паскал Д’Анцело и др. Пресвртот од „емигрантска“ до „имигрантска“ земја настанува во шеесетите години на минатиот век наваму. Зачетоците на мигрантската книжевност, пак датираат од осумдесетите години и се врзани за положбата и условите во кои се наоѓаат мигрантите во Италија, кои најчесто работат во земјоделскиот сектор.

Сепак и покрај придобивките од работната рака на мигрантите во производството, во останатите сфери на општеството присуството на „различните“ се одразува и на негативен начин. Стереотипите и предрасудите со кои и ден денес се соочува Италија кога се во прашање „странците“ се една и од пречките за полесно интегрирање на многу маргинализирани групи, меѓу кои и мигрантите. Токму еден непријатен настан ќе биде повод да се побуди емпатијата помеѓу мигрантите кои се наоѓаат во слична состојба. Убиството на јужноафриканскиот работник Џери Масло во местото Вила Литерно од 1989 ќе биде опишано во истоимениот разказ од 1991 година од Тахар Бен Џелун, веќе афирмиран автор со мароканско потекло на франкофонското подрачје. Во истиот период се појавуваат и други сведоштва за мигрантското искуство во Италија: авторот од Тунис, Салах Метнани го објавува текстот „Имигрант“ („Immigrato“), а а Пап Кума истата година го објавува своето дело „Продавач на слонов“ („lo, venditore di elefanti“). Во 1992 година професорот и истакнат книжевен критичар Армандо Њиши го објавува својот есеј „Пресврт на играта“ („Il rovescio del gioco“) во кој анализира две дела од имигрантската продукција од овој период. Ова ќе биде само почеток на едно плодно творештво кое во изминатите две децении ќе се развива во повеќе форми и родови, и ќе опфати писатели од повеќе од 93 нации, и на големо изненадување обата пола се скоро еднакво застапени. Затоа некои критичари дури се фокусираат на женското писмо и зборуваат за „женска мигрантска книжевност“ како посебна категорија. Професорот Њиши и неговите соработници се уредници на база на податоци под име BASIL на која може да се следи овој процес според статистички податоци. Последниот објавен број на писатели брои над 400 имиња, што доволно зборува за потребата да се сврти поголемо внимание кон оваа книжевна, но истовремено и многу важна општествена појава.

Сепак, за да ја поврземе оваа појава со поимот „интеркултура“, треба да се фокусираме на двете важни компоненти на овие текстови: јазикот и темите.

Што се однесува до јазикот, важно е да се напомене дека особено првите текстови споменати погоре, но и многу други понатамошни се напишани од автори за кои што италијанскиот бил нов и странски јазик. Нивните дела го отсликуваат напорот што го вложуваат во обидите за интеграција и целосно прилагодување кон новата средина. Најважен катализатор во тој процес е секако јазикот. Еден добар дел од првите текстови се плод на соработка, односно дело на „четири раце“. Тоа значи дека авторите ги опишуваат своите искуства и ги изнесуваат своите ставови и емоции преку текстови, но, потпомогнати од италијански говорители, најчесто лингвисти или новинари кои допринесуваат за поголемата разбирливост кај италијанските читатели.

И токму разбирливоста е еден од клучните моменти во процесот на интеркултурното учење. Затоа и самите автори ја оправдуваат оваа постапка затоа што нивните дела носат порака кон „домаќините“ на земјата во која се чувствуваат често како несакани гости. Јазикот служи во овој случај како мост кој ги поврзува двата света кои честопати во секојдневниот живот наоѓаат малку допирни точки, а се оддалечени уште повеќе заради недоволното познавање. Тоа е впрочем, и една од целите на овие автори: да се доближат до италијанскиот народ и тој да ја слушне нивната приказна.

Заради тоа, доколку се фокусираме подобро на јазикот во некои од романите од 2000-та година па наваму, кои доживеја голем успех дури некои беа и екранизирани, ќе забележиме дека текстовите изобилуваат со референци од домашните култури, непреводливи поими, поими кои упатуваат на некои религиозни обичаи и концепти, поими кои се однесуваат на храна, имиња на познати личности од средината од која

потекнуваат ликовите, наслови на песни итн. Од друга страна, балансот е воспоставен со многубројните референци на италијанската култура со која понекогаш авторите не се среќаваат само, туку и се судираат. Интересно е да се види како постапуваат авторите кога токму културната разлика би станала пречка за да разбере „другиот“. Во текстовите на Амара Лакус, автор со алжрско потекло, среќаваме термини кои упатуваат на исламски обичаи. Термините обично се маркирани со коси букви и се следени од објаснување во склоп на нарацијата од страна на авторот. Наслови на египетски песни се придружени со парафразираниот текст, или удобно е вклопено во нарацијата сижето на омилените филмови на протагонистката – млада етипќанка која доаѓа да живее во Рим. Дури и насловот на еден од популарните романи „Развод на исламски начин на Виале Маркони“ е еден сплет од културни референци. „Развод на италијански начин“ е култен италијански филм кој е многу добро познат на италијанскиот читател, а на неколку познати сцени од филмот намерно упатуваат ситуациите во кои се наоѓа протагонистката на романот. Од друга страна, пак, раѓикомичната ситуација низ која поминува протагонистката ги следи бракоразводните постапки според исламската традиција. Низ една шареноликост на раскажувањето, авторот прави една карикатура на типични и ликови од денешната Италија видена од очите на „странец“, и на остроумен начин упатува критика на истата. Авторката со индијско потекло Лејла Вадја пишува на еден едноставен и свеж италијански јазик за Трст, не како центар на некогашната „mitelluropa“, туку како центар на еден мал свет – четирите станарки од Кина, Босна, Албанија и Индија кои се здружуваат заедно за да се изборат со италијанската бирократија, предрасудите на италијанците кон странците, но и нивните сопствени предрасуди кон земјата во кои веќе не се гости. Така, низ сплет од ситуации дознаваат дека имињата на улиците всушност се имиња на познати поети од периодот меѓу двете светски војни, иако се уште не можат да ја разберат нивната кратка и тешко сфатлива поезија. И овој текст е богат со именки кои не припаѓаат на основниот италијански вокабулар, но кои најчесто се разјаснети во самиот текст. Иако, одредени зборови кои припаѓаат на јазиците на протагонистките ги остава без превод и со тоа му дава посебен тон на италијанскиот текст. Дури и зад личните имиња кои ги даваат авторите на нивните ликови, најчесто се крие приказна или некој културен предизвик. Таке, Сафиа во Италија ненамерно ќе стане Софија, а сличноста ќе биде рефлектирана и врз нејзиниот изглед кој потсетува на големата Софија Лорен.

Сепак, не може да се каже дека ведрината која преовладува во овие текстови е типична за италијанската книжевност на миграција. Текстовите имаат најчесто автобиографски мотиви кои се поставени на рамката на фикцијата. Што се однесува до наративата, дејствието најчесто е сместено во денешно време, и ситуациите и дијалозите се претставени на реалистичен начин. Во функција на критика, авторите често имаат ироничен тон. Во основа, сепак, сите тие текстови се писмени сведоштва за еден тежок процес низ кој поминуваат самите автори, а преку нив се проектира цела една маргинализирана група на луѓе. Книжевноста во овој случај го осветлува оној дел од италијанското општество кој секојдневно е ставен во сенка. Уличниот продавач, кој дури и во секојдневната комуникација на италијански јазик, како да го губи својот идентитет и е перцепиран како типизиран лик, во делото на Кума Пап е протагонист. Станува личност со своја мотивација, со свои желби и надежи и со носталгија кон својата земја. Ликовите се фатени во еден момент на меѓу-простор и меѓу-време. Масимилијано Фјоручи во својот есеј посветен на ова книжевно творештво зборува за „двојност“ како една од клучните карактеристики: културна, јазична и двојност

на идентитетот. Збирките поезија честопати ги содржат истите песни на два јазика, а ликовите – мигранти во наративата осцилираат помеѓу две спротивни состојби: прифаќање или одбивање на културата на која припаѓаат или на средината во која доаѓаат, помеѓу отпорот кон новата средина и желбата целосно да се претопат во неа. Преку нивните размислувања и постапки може да се следат фазите на прилагодување кои започнуваат првин со воодушевување кон новата средина која ја доживуваат како нешто ново и егзотично, а потоа следи соочување со недостатоците и со реалните проблеми кои ги носи мигрантскиот живот. Фазата во која се посакува да заврши мигрантот е онаа на интеркултурно учење кога мигрантот наоѓа заеднички црти во сите култури и се учи да ги прифаќа и да живее и да придобива од разликите со кои се соочува. Сепак, тоа не се однесува само на мигрантите, туку и на италијанскиот народ, или во поширока смисла, на сите нас кои неизбежно сме во контакт со „другиот“, „другите“, „поинаквите“, сфатено во било која општествено – културна категорија. Една од организациите и издавачките куќи кои во Италија го помага и поддржува развојот на мигрантската книжевност се нарекува “Il gioco degli specchi” – „Игра со огледала“. Тоа значи дека колку што може да се гледа на ова специфично творештво како на исповед за мигрантското искуство, истовремено тоа може да служи и како слика, односно „огледало“ на Италија во очите на другите.

И покрај тоа што местото на оваа литература во рамките на современата италијанска не е сеуште јасно одредено, а нејзината уметничката вредност не е едногласно прифатена од италијанската јавност, може многу да послужи како позитивен модел за меѓукултурно разбирање и учење.

Користена литература

1. Argento, Francesco “La letteratura della migrazione in Italia.” *Atti del Primo Convegno Nazionale Culture della migrazione e scrittori migranti*. <http://digilander.libero.it/vocidalsilenzio/laletteraturadellamigrazioneargento.htm>
2. BASILI – Banca Dati degli Scrittori Immigrati in Lingua Italiana”, accessed September 27th, 2012, <http://www.disp.let.uniroma1.it/basili2001/Bollettino%20di%20sintesi%20Basili%20biennio%202010-2011.pdf>
3. Fiorucci, Massimiliano, “Scritture in movimento. Letteratura e testimonianze della migrazione”.
4. http://www.el-ghibli.provincia.bologna.it/id_1-issue_03_13-section_6-index_pos_1.html
5. Gnisci, Armando. *Creolizzare l'Europa. Letteratura e Migrazione*. Roma: Meltemi, 2003
6. Lakhous, Amara. *Divorzio all'islamica a viale Marconi*. Roma: E/O, 2010.
7. Lakhous, Amara. *Scontro di civiltà per un ascensore a Piazza Vittorio*. Roma: E/O, 2006.
8. Wadia, Laila. *Amiche per la pelle*, Roma: E/O, 2007.